

שנתעלמה עינו מהם, חוששים שמא נגעו ביין, וטהרותיו טמאות. עד כאן הברייתא.

הגמרא מבארת: מאי שנא רישא, ומאי שנא סיפא? כלומר, מדוע ברישא לא חוששים שמא נגעו בטהרות? (181)

אמר רב יצחק, ברישא, טהרותיו טהורות, כיון שמדובר במטהר חמריו ופועליו לכך.

כלומר, שהטביל את פועליו לפני שנגעו בטהרות. ולכן מגען טהור.

מקשה הגמרא: אי הכי, סיפא נמי? מדוע בסיפא טהרותיו טמאות?

מתרצת הגמרא: כיון שאין עם הארץ מקפיד על מגע חבירו, חוששים שמא נגע בהן עם הארץ אחר, שנקלע בדרכם.

מקשה הגמרא: אי הכי, אפילו ברישא נמי, כיון שהתרחק מהם, נימא הכי? שמא נגע בהם עם הארץ אחר?

אמר רבא: מדובר במקרה שבעל הבית יכול טו-ב לבא להם דרך עקלתון [היינו, שיכול להופיע פתאום בדרך קיצור] ולכן הסבלים חוששים מפניו, ואינם מניחים לאף אחד לגעת בטהרות. (182)

מקשה הגמרא: אי הכי, בסיפא נמי, מדוע טהרותיו טמאות, הרי בעל הבית יכול

עצמה מוקשית, מדוע טהרותיו טהורות, הרי נגע בהן בידיו?

ב. מדוע הגמרא לא תרצה, שמדובר בטהרות הנמצאות בחביות?

ג. רש"י עצמו, במסכת חגיגה (כ' ב') מפרש שהטהרות היו בתוך חביות?

לכן מתרץ רבינו יצחק: בברייתא מדובר כשהניח את הטהרות בחביות פתוחות [אך ודאי לא מדובר בסתומות, שאם כן, גם אם היה מודיעם שהוא מפליג לא היו נטמאות אלא בכדי שישתום ויסתום ויגוב], שהעם הארץ נוגע בהם מבחוץ. ולכן מקשינן, מדוע אם העלים עינו מהם לרגע אחד אין חוששים שמא נגע בהן? (ועיין עוד ברמב"ן, ובתוספות בחגיגה כ' ב', ובהגהות מלא הרועים, ובחידושי התם סופר כאן).

182. הרמב"ן כתב, שאם היו שם כמה סבלים, שיכולים להסתכל לכל הכיוונים ולהתריע מפני חזרת הבעלים, לא תועיל "דרך עקלתון", ובכל מקרה טהרותיו טמאות.

181. הראשונים (תוספות, רמב"ן, ועוד) הקשו: מדוע הגמרא לא תרצה בפשיטות, שברישא טהור, מפני שלא הודיעם שהוא מפליג. ובסיפא טמא, כיון שהודיעם, כמו במשנתנו?

המהרש"א הוסיף נוסף לקושיית הראשונים: על פי מה שנתבאר בהערה הקודמת, הגמרא התקשתה בבאור משנתנו בגלל שהתנא הוסיף וכתב "אם היה בחזקת המשתמר", אך אילולי שכתב התנא לשון זו, יכולנו לבאר, שיש חילוק בין "אם הודיעו שהוא מפליג", ללא הודיעו.

ואם כן, בברייתא, שלא נכתב "אם היה בחזקת המשתמר", מדוע לא נבאר בפשטות שיש לחלק בין הודיעו שהוא מפליג, ללא הודיעו?

מכ קושיא זו מפרש רש"י: בברייתא מדובר באופן שהעם הארץ מחזיק בידיו את הטהרות, ולכן הקשתה הגמרא מדוע טהרותיו לא נטמאות.

הראשונים הקשו על רש"י מספר קושיות: א. אם כן אין צורך להקשות מהסיפא, שהרי הרישא

להופיע בכל רגע?

מתרצת הגמרא: **כיון דאמר להם "לכו ואני בא אחריכם", סמכא דעתייהו, ואינם חוששים שמא יופיע פתאום.**: (183)

שנינו במשנה: **"המניח עובד כוכבים בחנותו כו' המניח יינו בקרון או בספינה"** (184) כו':

הגמרא מבארת, מה התחדש בכל מקרה שהובא במשנה.

וכך הוא באור המשנה:

צריכא, ישנו חידוש בכל אחד מהמקרים!

דאי תנא, אילו שנינו רק את המקרה האמור ברישא, "עובד כוכבים שהיה מעביר עם ישראל כדי יין", היינו אומרים, שרק במקרה

זה אם היין בחזקת המשתמר מותר, משום שהגוי חושש לגעת ביין, **דסבר, דלמא אתי חזוי לי** [שמא יבא היהודי, ויראני].

אבל "המניח יינו בקרון או בספינה", אימא, היינו אומרים, שהיין אסור בכל מקרה, כיון שהגוי אינו חושש מהבעלים היהודי, דמפליג לה לספינתיה ועביד מאי דבעי [שהרי יכול להפליג בספינתו ולעשות ביין מה שירצה].

ואי תנא, ואילו שנינו רק "המניח יינו בקרון או בספינה", היה מקום לומר, רק במקרה זה אם הניחו בחזקת המשתמר מותר, משום שהגוי חושש לגעת ביין, דסבר, דלמא אתי באורחא אחרייתו וקאי אגורא וחזוי לי [שמא יבא הבעלים בדרך אחרת, ויעמוד במקום גבוה ויראני מרחוק].

אבל "המניח עובד כוכבים בחנותו", אימא, היינו אומרים, שהיין אסור בכל מקרה, כיון

המשתמר", אזי אם הפליג יותר ממיל טהורות, אך ביין, שעליו להשאירו בחזקת המשתמר, בעינן שלא יפליג יותר ממיל.

ומכאן מדייק הרמב"ם, ש"בחזקת המשתמר" פירושו שלא יפליג יותר ממיל.

ועיין עוד בכסף משנה (שם), המבאר שלדעת הרמב"ם לא נאמר דין "דרך עקלתון" אלא בטהרות, המונחות בחביות פתוחות, ונטמאות בנגיעה בעלמא.

אך בחביות יין נסך, שאינן פתוחות, ומה גם שאין היין נאסר בנגיעה בעלמא אלא על ידי שיכשוך, לא הצריכו "דרך עקלתון".

184. על פי גירסת המשנה שלפנינו, צריך לומר להיפך: **"המניח יינו בקרון או בספינה, וכו', המניח עובד כוכבים בחנותו".** הגהות הב"ח.

183. התוספות מבארים, שלמסקנת הסוגיא, "בחזקת המשתמר" פירושו באופן שיכול לבא להם בדרך עקלתון. אך בלאו הכי, אפילו אם לא הודיעם שהוא מפליג אסור. וכן כתב הרא"ש. אמנם, הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק יב' הל' טז) לא הזכיר דין "דרך עקלתון".

ומאידך כתב, "נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמרן, אפילו הפליגו ממנו כדי מיל מותרות..."

וצריך באור, מנין למד הרמב"ם את שיעור "כדי מיל"?

ומבאר החתם סופר, לדעת הרמב"ם, הגמרא מדייקת מהברייתא "הרי שהיו חמריו ופועליו טעונים טהרות, אפילו הפליג מהן יותר ממיל טהרותיו טהורות", משמע, דוקא התם, שלא נאמר שעליו להשאיר את הטהרות "בחזקת

מגופה חדשה] ויגוב [הפקק החדש יתיבש].

מקשה הגמרא: **מיתבי, שנינו בברייתא:** "אמר רבי שמעון בן גמליאל לחכמים, מדוע הנכם חוששים שמא יחורר את הפקק ויחזור ויסתמנו, והלא סתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה?"

מדייקת הגמרא מדברי רבי שמעון: **אי אמרת בשלמא בפקק של טיט מחלוקת, היינו דקתני "סתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה".**

אלא אי אמרת בפקק של סיד מחלוקת, בשלמא למטה, ידיע, כלומר, הסתימה ניכרת, כיון שאי אפשר להשוותה לפקק, אלא מלמעלה כיון שיכול להשוותה לפקק הישן, הא לא ידיע?

מתרצת הגמרא: לעולם אפשר לומר כדברי ר' יוחנן, שבפקק של טיט יודו חכמים לרבי שמעון שאין לחוש שמא יסתום, ויסתום, (186)

אך רבן שמעון בן גמליאל הוא דלא ידע מאי קאמרי רבנן, והכי קאמר לחו: אי בשל טיט קאמרינו, הרי סתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה, כנ"ל.

ואי בשל סיד קאמרינו, נהי דלמעלה לא

דאחיד לה לבבא ועביד כל דבעי, [הגוי יכול לסגור את דלת החנות, ולעשות מה שירצה, ואינו חושש מהבעלים].

ולכן, **קא משמע לן** [השמיענו התנא] שבכל המקרים, אם הניחו בחזקת המשתמר, מותר. (185)

שנינו במשנה: "ואם הודיעו שהוא מפליג, כדי שישתום ויסתו ויגוב. רבי שמעון בן גמליאל אומר, כדי שיפתח את החבית ויגוף, ותיגוב".

הגמרא מבארת, כמה נחלקו חכמים ורבי שמעון בן גמליאל:

אמר רבה בר בר חנה אמר רב יוחנן: מחלוקת חכמים ורבי שמעון בן גמליאל אינה אלא בחביות הסגורות בפקק של סיד לבן, ורק אז לדעת חכמים יש לחוש שמא יעשה חור בפקק, ויסתמנו. כיון שכל הסיד לבן, לא ניכר בו אם סתמו מחדש.

אבל בחביות הסתומות בפקק של טיט, שהוא שחור בתחילתו, ואינו מלבין אלא אחר זמן, **לדברי הכל** אין חוששים שמא יחורר את הפקק ויסתמנו, כיון שהסתימה ניכרת לעין. ולכן אין לאסור את היין אלא אם שהה שיעור זמן המספיק כדי שיפתח את הפקק לגמרי, ויגוף [יעשה במקומו

186. אמנם אין הכרח לומר כך בדברי חכמים, והיה מקום לומר שנחלקו בפקק של טיט, כפי שנראה מפשטות הברייתא. אך לרב יוחנן היתה מסורת שמחלוקת רשב"ג וחכמים היא בפקק של סיד, ולא בפקק של טיט. ולכן נדחק לבאר את הברייתא כדבריו. תוספות. התורת חיים הקשה על דברי התוספות, הרי

185. כתבו הראשונים (ראה רמב"ן, ורשב"א), שאין להתיר אלא במקרה שהגוי לא סגר את הדלת או הפליג בספינה, ורק אז לא חיישינן שמא נגע ביין. אך אם ידוע לנו שהגוי סגר את הדלת או הפליג בספינה, חיישינן שמא נגע, והיין אסור.

הדולבקי אסור.

כיון שנתן לו רשות למזוג, הגוי מורה היתר לעצמו למזוג מכל כד הנמצא בחדר.

ולכן, כל חביות יין פתוחות שהיו באותו חדר, אסורות. שמא נגע בהן הגוי.

אך אם היו שם חביות יין סתומות, מותרות.

ואם שהה שם בכדי שיפתח ויגוף ותיגוב, אסורות". (188)

מקשה הגמרא: פשיטא! הרי משנה מפורשת היא כדברי רשב"ג. וכי רבא בא ללמדינו משנה מפורשת?

מתרצת הגמרא: מהו דתימא, אילולי דברי רבא היה מקום לומר שכולה רבי שמעון בן גמליאל קתני לה. כלומר, שאין כונת התנא לסתום כדברי רבי שמעון, אלא הסיפא היא המשך לדברי רבי שמעון בן גמליאל שנשנו לעיל בתחילת המשנה.

קא משמע לן רבא, שהסיפא נידונית כ"סתמא דמתניתין", וממילא למדנו שהלכה כדברי רבי שמעון בן גמליאל.

מקשה הגמרא: וכי מאחר דקיימא לן כוותיה דרבי שמעון בן גמליאל דלא חייש לשתומא

ידיע, כיון שאפשר להשוות את הסתימה לפקק הישן, אך למטה, כשיפתחו את הפקק, מיהא ידיע [הסתימה ניכרת].

ורבנן סברו, כיון דמלמעלה לא ידיע, לא מסיק אדעתיה דאפיך וחזי ליה [היהודי לא מעלה בדעתו לבדוק את הפקק כאשר יפתחנו].

אי נמי, זימנין דחלים [לעיתים, הנקב מתמלא כראוי אף מלמטה, ואינו ניכר כלל].

אמר רבא, הלכה כדברי רבי שמעון בן גמליאל. הואיל ותנן בסיפא דמשנתנו סתמא כוותיה. (187)

דתנן במשנתנו, "היה אוכל עמו על השולחן, והניח היהודי לגינין [כד יין] על השולחן, ולגין על הדולבקי [מזנון המשמש לשמירת דברי מאכל], והניחו ישראל את הגוי לבדו ויצא.

מה שעל השולחן אסור. כיון שדרך הסועדים ליטול בעצמם יין מהכד המונח על השולחן. ויש לחוש שמא נגע בו הגוי. אך הכד שעל הדולבקי מותר. כיון שאין דרכם של הסועדים ליטול מהאוכל המונח על הדלפק.

ואם אמר לו היהודי לגוי: "הוי מוזג ושותה", והניחו לבדו בבית ויצא, אף הכד שעל

ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה".

אך כבר כתב הרשב"ם (שם קלג' ב' ד"ה ת"ש), שרבא לא סבר כרבה בר בר חנה, ולדעתו, אין ההלכה כרשב"ג אלא במקום שסתם לן התנא כמותו.

188. התוספות הקשו, מדוע חביות סתומות

ודאי שחכמים לא נחלקו בפקק של טיט, שאם כן, הרי שפיר טען להם רשב"ג, דסתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה? והניח בקושיא.

187. מדברי רבא נראה, שרק במקום ש"סתמא דמתניתין" כדברי רשב"ג, אזי ההלכה כמותו.

ברם, יעויין בגמרא (בבא בתרא קעד' א'): "אמר רבה בר בר חנה אמר רב יוחנן, כל מקום

שמה יקדח הגוי מעט באותו נקב וישאב משם יין. (190)

הגמרא דנה במקרים נוספים, בהם היה גוי אצל היין, מתי חוששים שנגע ביין ונסכו.

אמר רבא: זונה עובדת כוכבים, וישראל מסובין אצלה, והביאו עמם יין, המרא שרי [היין מותר].

ואין חוששים שמה נתנו לזונה הגויה לגעת ביין, דנהי דתקיף להו יצרא דעבירה, יצרא א-ו דיין נסך לא תקיף להו [אמנם תאות העריות התגברה עליהם, אך אינם מתאווים כל כך לשתות יין נסך, ואין לחוש שנכשלו בכך]. (191)

אך זונה ישראלית, ועובדי כוכבים מסובין

[אינו חושש לנקיבת חור בפקק החבית],

ומאידך, לא קיימא לן כדבריו, במה שחשש שהגוי יפתח את החבית לגמרי, ויסתמה בפקק חדש, אלא הלכתא כוותיה דרבי אליעזר דלעיל (לא' א') דלא חייש לזיופא, אינו חושש לזיוף חותם אחר, כיון שטירחה גדולה היא],

אם כן, האידנא, מאי טעמא לא מותבינן **המרא** [מדוע אסור להניח חבית יין סגורה] **ביד עובדי כוכבים?** הרי, מחד, אין אנו חוששים ל"שמה ישתום ויסתום", ומאידך, אין חוששים שמה יעשה לחבית פקק חדש?

מתרצת הגמרא: אכתי יש לחוש **משום שויבא** (189) [נקב קטן שעושים במגופת החבית על מנת להריח את היין], וחיישינן

190. עיקר הסוגיא, אימתי סומכים על חותם אחד ביין, ומתי צריך חותם בתוך חותם, נשנה לעיל לא' א', יעויין שם וכאן בדברי התוספות. ואין כאן המקום להאריך בה.

191. כתב הט"ז (יורה דעה קכט' סקכ"ד): "זהו דוקא לדין התלמוד, שהיו מרוחקים מאד מסתם יינם, והיו אוסרים אותו אפילו בהנאה.

אבל עכשיו, שאין אנו מרוחקים כל כך, שהרי מותר בהנאה, ועוד, שראינו רבו המתפרצים בעוונותינו הרבים, ואפילו אותם שאינם חשודים על הזנות נחשדים על שתית סתם יינם, וזה דבר מפורסם בכל יום להיות שהאיסור קל בעיניהם, אם כן, אותם שנחשדים על הזנות ודאי נחשדו על שתית סתם יינם. ולא נזהר ממגע הזונה שלו ביין שלו". עד כאן לשונו.

ולפי זה, מבאר החתם סופר, מובן מדוע הרי"ף השמיט מימרא זו ולא פסקה להלכה. כיון

שהיו באותו חדר, אסורות, הרי בגמרא להלן (ע' א') מבואר, שבכל מקום שהנכרי "נתפס עליו כגנב" [דהיינו, שאין לו שום הוראת היתר לגעת ביין, ואם יתפסוהו נוגע ביין ידונו אותו כגנב], אין חוששים שמה נגע, ואם כן, בנידון דידן, הרי אין לו שום הוראת היתר לפתוח חביות סתומות שהיו באותו חדר?

ותרצו: כיון שהיהודי החזיק את ידו והתיר לו למזוג לעצמו יין מהחביות הפתוחות, אינו חושש כל כך, ומתיר לעצמו לפרוץ אף את החביות הסתומות.

189. יש שגרסו [עייין בתוספות שהביא את גירסת הערוך (לא נמצא כך בערוך שלפנינו), ובריטב"א בשם הגאונים והרי"ף] "שיבא", דהיינו, נקב הנמצא במגופת החבית, ולפעמים נותנים בו מינקת (קש) ושואבים ממנו מעט יין, לטועמו. ועל שם זה נקרא "שיבא", מלשון "שאיבה".